

Teknologi Warna Alam Melayu

CHE HUSNA AZHARI

ABSTRAK

Teknologi warna sudah lama dikuasai di Alam Melayu. Sumber kewujudan bahan warna dan penggunaan warna dalam tekstil dipetik daripada kesusasteraan Melayu klasik. Warna utama dalam Alam Melayu ialah putih, hitam, merah dan kuning. Merah daripada kesumba dan mengkudu melambangkan warna jatidiri orang Melayu dan warna inilah yang paling banyak disebut dalam sumber tertulis atau lisan. Kesemua bahan pewarna yang dibincang diperolehi daripada bahan alam. Teknologi mewarna serta teknologi ekstraksi dibincang. Teknologi mewarna ialah dengan kaedah celupan serta teknologi ekstraksi pula ialah kaedah pengurusan bahan alam. Cadangan kajian untuk meneruskan kesinambungan teknologi ini juga dikemukakan.

ABSTRACT

Dye technology has been mastered in the Malay Archipelago. Sources verifying the availability of dyes and its use on textiles are quoted from classical Malay literature. The main colours found in the Malay Archipelago are white, black, red and yellow. Red dye, obtained from kesumba and mengkudu is thought to be the existential colour of the Malays and is the most frequently cited colour in the literature. All dyes were obtained from natural resources. Dyeing as well as extraction technologies were discussed. Dyeing technology utilised immersion in solution whilst extraction of dyes was by leaching. Suggestions on further research so as to ensure the continuity of the technology were made and discussed.

PENGENALAN: WARNA DALAM ALAM MELAYU

Warna, warna atau warena, daripada perkataan Sanskrit 'warna', memainkan peranan yang penting dalam kebudayaan Melayu. Warna amat terampil daripada segi estetika atau simbol dalam pakaian, kepercayaan, perubatan dan kebudayaan material orang Melayu. Daripada segi kepercayaan contohnya, warna mempunyai kaitan tertentu dengan lambang serta kepercayaan. Warna putih, daripada segi lambangnya berbau harum dan kepercayaannya baik, suci. Penyakit dalam kepercayaan Melayu datangnya daripada anasir berwarna hitam sedangkan penawar atau 'pen-tawar' penyakit ialah anasir berwarna putih.

Contoh satu formula/mantera tawar dari Kelantan ialah:

*ong tawar maha tawar, tawar sa-ratus sembilan puluh
bukan aku empunya tawar, Dato Mengkadom Puteh yang empunya
tawar
turun tawar daripada gurda yang puteh
turun tawar daripada gajah yang puteh
turun tawar daripada batu yang puteh
turun tawar daripada darah yang puteh
turun tawar daripada tulang yang puteh
turun tawar daripada hati yang puteh*

(dipetik daripada Gimlett 1991)

Warna hitam pula lambangnya ialah bau busuk dan kepercayaannya tidak baik. Kesemua unsur negatif penyakit digambarkan dengan warna hitam. Gambaran unsur penyakit campak contohnya diberi dalam mantera berikut:

*aku tahu asalmu tujuh beradik
kamu jadi daripada dedeh yang hitam
keluar daripada roma yang hitam
kamu keluar daripada kulit yang hitam
kamu keluar daripada daging yang hitam
kamu keluar daripada urat yang hitam
kamu keluar daripada lendir yang hitam
kamu keluar daripada tulang yang hitam*

(dipetik daripada Gimlett 1991)

Symbolisme warna hitam tidak semestinya sentiasa negatif. Dalam kepahlawanan, darjat kesatria dilambang oleh warna hitam, iaitu hanya mahaguru sahaja yang dibenarkan memakai pakaian serba hitam. Daripada segi etos kecantikan, dalam benak Melayu, dua jenis penampilan wanita cantik yang dipaparkan, iaitu rupawan yang berkulit hitam manis serta si rupawan yang berkulit putih kuning. Dalam pantun mainan dari Kelantan, si hitam manis dipuji-puji sebagai menarik. Si hitam manis dalam pantun yang dipetik ini ialah teruna, dan bukannya dara.

Wak Hitam 'na-na (Si Hitam 'na-na)
Buah larak masak
Orang bujang belana (orang lawa ramai)
Perak tak dak (Duit tak ada)

